

ФАРМАЦИЯ PHARMACIA

Том/Volume LV

2008

Книжка/Number 1-4

СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРСКОТО НАУЧНО ДРУЖЕСТВО ПО ФАРМАЦИЯ

Главен редактор: Ст. Николов

Секретар: Ал. Златков

Редакционна колегия:

Зл. Димитрова, Св. Богданова, И. Иванов, Г. Китанов, И. Йонкова, Н. Данчев, Г. Петрова,
Д. Обрешкова, Ст. Титева, И. Костадинова, Ф. Клерфьой, Е. Х. Хансен,
М. Шефер, Р. Грьонинг, Л. Пистели, М. Унзета

JOURNAL OF THE BULGARIAN PHARMACEUTICAL SCIENTIFIC SOCIETY

Editor in Chief: St. Nikolov

Assistant Editor: Al. Zlatkov

Editorial Board:

Zl. Dimitrova, Sv. Bogdanova, I. Ivanov, G. Kitanov, I. Jonkova, N. Danchev, G. Petrova, D. Obreshkova,
St. Titeva, I. Kostadinova, F. Clerfeuille, E. H. Hansen, M. Schaefer,
R. Gröning, L. Pistelli, M. Unzeta

Адрес на редакцията

Фармацевтичен факултет
ул. "Дунав" 2, София 1000
Факс (02) 987 987 4

Гл. редактор: ☎ (02) 987 987 4
E-mail: snikolov@mbox.pharmfac.acad.bg

Address of Editorial Board

Faculty of Pharmacy
2, Dunav str., Sofia 1000
Fax (02) 987 987 4

Editor in Chief: ☎ (+359 2) 987 987 4
E-mail: snikolov@mbox.pharmfac.acad.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

Оригинални статии

<i>Трайков, А. Бижев и Д. Янева.</i> Понататъшни изпитания на новосинтезирани противовъзпалителни пиролови производни: ROS образуване в липозомна моделна система <i>in vitro</i>	3
<i>Ив. Пенчева, Д. Обрешкова и Д. Цветкова.</i> Аналитично изследване на синтетичния пиретроид флуметрин – УВ спектрофотометрично и ВЕТХ определяне във ветеринарни лекарства.....	7
<i>В. Бърдаров, Т. Зиколова, Н. Радоевска и А. Сахтура.</i> Количествен анализ на Piracetam и Cinnarizine в комбинирана лекарствена форма.....	14
<i>И. Йонкова, И. Антонова и Г. Момаков.</i> Арилтетралинови лигнани от <i>in vitro</i> култури на <i>Linum elegans</i> и тяхната цитотоксична активност.....	18
<i>И. Йонкова, Ст. Нинов, И. Антонова, Д. Моянкова, Т. Георгиев и Д. Джелянов.</i> DPPH радикал-свързваща активност на <i>in vitro</i> регенерирани растения <i>Haberlea rhodopensis friv. Plants</i>	22
<i>К. Йончева и Х. М. Ираче.</i> Колориметрично определяне на муцинови дисперсии и приложение на метода за оценка на биоадхезивните свойства на пегилирани наночастици.....	26
<i>Е. Джамбазова, Х. Ночева и А. Бочева.</i> Аналгетични ефекти на някои новосинтезирани аналози на но-цицептин при плъхове.....	30
<i>М. Кондева-Бурдина, С. Денева и М. Мичева.</i> Промени в активността на някои лекарствометаболизиращи ензимни системи и количеството на цитохром P450 след многократно прилагане на Fluoxetine при плъхове.....	34

Обзори

<i>М. Караиванова, Г. Момаков и А. Костовски.</i> Ангиогенеза и насоки за създаване на антиангиогенни лекарства.....	38
<i>И. Динева и С. Константинов.</i> Новости в лекарственото лечение на карцином на млечната жлеза.....	45
<i>К. Тодорова, Зл. Димитрова, М. Стефанова и С. Захариева.</i> Фармакоикономически анализ на лечението на захарния диабет през бременността.....	56
<i>Д. Димитров, Е. Милев, М. Георгиева и Ст. Георгиев.</i> Българската народна медицина.....	61

Информационен отдел	67
----------------------------------	----

CONTENTS

Original articles

<i>L. Traikov, A. Bijev and D. Yaneva.</i> Further evaluation of newly synthesized anti-inflammatory pyrrole derivatives: ROS formation in liposome model system <i>in vitro</i>	3
<i>Iv. Pencheva, D. Obreshkova and D. Tsvetkova.</i> Analytical study of synthetic pyrethroid flumethrin – UV-spectrophotometric and HPLC determination in veterinary drugs.....	7
<i>V. Bardarov, T. Zikolova, N. Radoevska and A. Sahtura.</i> Quantitation of piracetam and cinnarizine in a combined medicinal product.....	14
<i>I. Ionkova, I. Antonova and G. Momekov.</i> Aryltetralin lignans from <i>in vitro</i> cultures of <i>Linum elegans</i> and their cytotoxic activity.....	18
<i>I. Ionkova, St. Ninov, I. Antonova, D. Moyankova, T. Georgieva and D. Djilianov.</i> DPPH radical scavenging activity of <i>in vitro</i> regenerated haberlea rhodopensis Friv. Plants.....	22
<i>K. Yoncheva and J. M. Irache.</i> Colorimetric determination of mucin dispersions and its application for bioadhesive evaluation of pegylated nanoparticles.....	26
<i>E. Dzhambazova, H. Nocheva and A. Bocheva.</i> Analgesic effects of some newly synthesized nociceptin analogues in rats.....	30
<i>M. Kondeva-Burdina, S. Deneva And M. Mitcheva.</i> Changes in the activity of some drug metabolizing enzyme systems and cytochrome P450 quantity after multiple Fluoxetine administration in rats.....	34

Reviews

<i>M. Karaivanova, G. Momekov and A. Kostovsky.</i> Angiogenesis and trends for discovery of antiangiogenic drugs.....	38
<i>I. Dineva and S. Konstantinov.</i> Advances in the drug therapy of breast cancer.....	45
<i>K. Todorova, Zl. Dimitrova, M. Stefanova and S. Zaharieva.</i> Pharmaco-economical analysis of diabetes treatment during pregnancy.....	56
<i>D. Dimitrov, E. Milev, M. Georgieva and St. Georgiev.</i> Bulgarian traditional medicine.....	61

Informasion section	70
----------------------------------	----

ФАРМАЦИЯ 1-4/2008

ISSN 0428-0296

УДК 615

Организационен секретар и стилев редактор *Св. Цветанова*
Корекция *Св. Цветанова*
Терминологичен и семантичен контрол *д-р Б. Станчева*
Форматиране *О. Маркова*

Подписана за печат на 25.03.2009 г.
Печатни коли 9, формат 60 x 90/8

Централна медицинска библиотека
1431 София, ул. „Св. Г. Софийски“ № 1, тел. 952-16-45, Fax: 851 82 65
e-mail: svetlamu@mail.bg

БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА

Д. Димитров², Е. Милев¹, М. Георгиева¹ и Ст. Георгиев¹

¹Катедра по предклинична и клинична фармакология, Факултет по дентална медицина, Медицински университет "Проф. Параскев Стоянов" – Варна

²Катедра по организация и икономика на фармацията, Фармацевтичен факултет, Медицински университет – София

Резюме. В обзора накратко характеризираме българската традиционна (народна) медицина от Средновековието до XX век. Представено е обучението на българските народни лечители и особеностите на използваните от тях методи. Посочени са някои изтъкнати имена на български лечители. Описани са медицински направления, спазвани от българските лечители. Обсъдени са основанията за съществуването на три главни лечителски практики в българската народна медицина. Направени са кратки изводи за влиянието на народномедицинските школи върху официалната медицинска практика.

Ключови думи: народна медицина, традиционна медицина, народни лечители

BULGARIAN TRADITIONAL MEDICINE

D. Dimitrov², E. Milev¹, M. Georgieva¹ and St. Georgiev¹

¹Department of Preclinical and Clinical Pharmacology, Dental Faculty, Medical University – Varna

²Department of Social Pharmacy, Faculty of Pharmacy, Medical University – Sofia

Summary. In this review, the traits of traditional Bulgarian folk medicine from the Middle Ages to XX century are summarized. The educational skills of the healers and the characteristic of their specific medical work are presented. Some prominent names of traditional healers are included. The main trends, followed by the folk medicine in Bulgaria are discussed in brief. The existence of three main healing practices in folk medicine is discussed also. A short review of the influence of traditional medicine practices is made in conclusion.

Key words: traditional medicine, folk medicine, traditional healers

Произходът и развитието на българската традиционна медицина са тясно свързани с етногенезиса на българския народ, върху който оказват своето многостранно въздействие фактори от географски, политически, социално-икономически и културен характер. Поради географските си особености Балканският полуостров е обитаван още от предисторически времена и през всички други следващи културни епохи. Все още е трудно да се определи дали населението, живяло по тези земи, има непрекъсната етническа и културна връзка с праисторическото население въпреки ожесточените спорове по въпроса [5]. Повече сведения има за времето, когато на полуострова стъпват индоевропейските народи – гърци, илири и траки. Най-южните райони на полуострова – Епир, Тесалия, Коринт и егейските острови, населяват гърците, откъдето проникват в източноегейското и западното черноморско крайбрежие. Илирите населяват западната част на полуострова, а траките – източната. Тези три

народа създават култура, която в много отношения има общи черти. Това съответно влияе и върху традиционната медицина. В много случаи е трудно да се диференцират чисто тракийските елементи от гръцките, тъй като те имат обща основа, обединяваща в много отношения начина на мислене и светогледа на средиземноморския свят [3, 6].

По време на римското владичество (от II в. пр. н.е. до IV в. от н.е.) част от земите, населявани от траките, са романизирани, а друга, по-малка – елинизирани. През този период се утвърждава влиянието на римската култура. Прабългарите се заселват в земите на юг от Дунав около или преди V век, но чак през 681 г. Византия признава новата българска държава. Всички тези условия са предпоставка за смесването на различни етнически групи в една нова народност – българската. По време на византийското владичество по българските земи се проявяват и две нови народности – печенегите и куманите, но техните следи почти изчезват [1, 2, 3].

България преживява пет века турско робство, което създава възможност влиянието на източните народи да проникне по нашите земи. В българската народна медицина са запазени сравнително голям брой турски и арабски названия. Всичко това подчертава многообразието на факторите и предпоставките, които комплексно са повлияли при формирането и развитието на българската традиционна медицина.

Едуард Дженър (1749-1823) прилага вариолизацията и записва името си в историята като спасител на човечеството от един страшен бич – едрата шарка. Днес има данни, че столетия преди Дженър някои източни народи, както и наши народни лечители, са прилагали успешно вариолизацията. Луи Пастър (1822-1895) – друго голямо име в историята на медицината, през 1885 г. прилага за първи път своята противобясна ваксина и предоставя на света единственото и до днес лечение на бяса. Историята на българската медицина показва, че у нас е имало народни лечители, които са лекували успешно бяс по начини, доближаващи се по механизма на въздействие до метода на Пастър. Английският учен Александър Флеминг (1880-1955) открива нова ера в областта на антимикробната терапия, установявайки лечебните свойства на плесента пеницилиум, за което е удостоен с Нобелова награда през 1945 г. Нашите народни лечители през 1912-1913 г. по време на холерната епидемия през Балканската война установяват, че при консумиране на плесенясал хляб болните оздравяват. Подобни данни са записани и в някои средновековни български лечебници.

Българските народни лечители посвещават живота си в услуга на болните. Особено ярка следа оставят със своята саможертва участниците в Априлското въстание през 1876 г. То е свързано с имената на Васил Петлешков, Спас Иванов Икимчето и много други [6, 7].

Родовата традиция е основна характерна особеност в предаването на лечебните практики. Най-често се избират индивиди с изяви качества и дарби – да са сръчни, да са паметливи, да имат желание за изява в общността. Въпреки че колективът е съхранител и творец на традицията, индивидуалните качества на отделните личности се открояват в прилагането и интерпретирането на лечебните практики. Тук се проявяват в различна степен вродените възможности на народните лечи-

тели. Всеки внася частични промени, които разкриват селищния и регионален колорит.

Промените, които се допускат, било в текста на баенето или в лечебните практики, са в рамките на определени граници, тъй като социално-психологическият стереотип на патриархалната култура е насочен към съхранението на традицията, а не към нейната промяна. Народните лечители, особено баячките, приемат наследството като колективна ценност и го съхраняват като нещо свято. Консерватизмът в този случай позволява да се съхраняват през вековете много елементи на магическите практики.

Бъдещите лечители понякога се подлагат на редица сложни изпитания, за които се изискват определени качества и немалка психична устойчивост. По своята същност баенето е първична художествена структура, в която има ритмичност, образност и обобщение. Баенето се възприема като заклинание към болестта, но по съдържание то в много случаи не е свързано с болестния процес. Среща се дори баене с непонятен текст. Шепненето подсилва влиянието на лечителя върху емоционално-инстинктивната сфера. Народните лечители често успоредно с тази своеобразна психотерапия прилагат и лечение с билки. По този начин действието на лекарството се подсилва със сугестия.

Усвояването на майсторството да се лекува става по пътя на унаследените формули и магически практики и се подчинява на строгите правила на своеобразното професионално сдружение, за което са валидни редица етични норми, съблюдавани строго от лечителите. Обикновено лечението е безплатно или символично платено. Между народните лечители не се отрича лидер, напротив, често се споделя, че друг лечител е по-добър.

Съществува известна диференцираност в дейността на народните лечители. Всеки има област, в която се чувства по-силен, а и общността утвърждава това. В миналото са преобладавали мъжете лечители, поради специфичното социално положение на жената. Диагностиката, като форма на медицинско познание, се развива исторически обусловена от най-съществените предпоставки: развитието на материалното производство и прогреса на научната мисъл. В диагностично отношение в българската народна медицина може да се диференцират три основни групи:

1) диагностика, изградена на обективно съществуващи и външно доловими функционални и морфологични изменения при болния;

2) диагноза, изградена само анамнестично (разпит на болния, понякога и/или на неговите близки);

3) диагноза, изградена върху елементи от магичните практики.

Съществуват и смесени форми, като съотношението се променя с историческото развитие. Опирайки се на богат емпиричен опит, диагнозата най-често е точна, въпреки че тя се изгражда на базата на ограничен брой показатели поради липсата на допълнителна параклинична информация. В някои случаи болният сам определя причината за своята болест, като често това се свързва с някакво преживяно събитие. Поради ограничените диагностични възможности народните лечители обединяват редица заболявания по общи синдроми и симптоми (напр. "лош корем", "треска", "лоша кашлица" и други). Сред народните лечители се обособяват две основни групи – първата изгражда своето лечебно-оздравително въздействие по пътя на сугестивното въздействие чрез магични практики (баячките), а втората – с непосредствено въздействие върху болния с билколечение, физиопроцедури, кръвопускане и т.н. Ето няколко примера за лечение на различни болестни състояния, взет от лекарственика на народния лечител Михал Гачев (1876-1907) [11].

"Лечение на счупено. Болното място се насапунисва внимателно с топла вода и сапун. Наместването се осъществява чрез разтягане. Налага се превръзка от конопени влакна (кълчища), намазани с разбити яйчни белтъци. Върху нея се поставят тънки липови летви – шини, след което крайникът се пристяга с кърпа. Конопената превръзка скоро се втвърдява от белтъците. След зарастване на счупеното и снемане на превръзката през ден се правят бани с отвара от смрадлика, а след това мястото се намазва със свинска мас".

"Лекуване на вътрешни кръвоизливи, причинени от изкълчвания или удар с тѣп предмет. Посинялото място се измива с отвара от смрадлика. Смлян агнешки бял дроб, поръсен с чер пипер, се поставя върху болното място. Държи се два дни и отново се прави баня със смрадлика. Ако синината не изчезне се налага нова превръзка с хляб, потопен във вино".

"Лекуване на болки в ставите. Синапено брашно и оцет се сваряват на каша. С нея се прави

превръзка на болното място. Държи се до зачервяване. После се сваля, намазва се със свинска мас и се увива с вълнен парцал. Прави се два дни поред и на третия се почива и т.н. до спиране на болката. *Втори метод за лечение на болки в ставите:* 250 g ракия, 250 g газ и 15 листа от лян (зокум, олеандър) се поставят в тъмен съд и престояват 15 дни. После с него по два пъти на ден се маже болната става, като преди това се намазва със свинска мас".

"Лекуване на рани, причинени от ухапване от куче. Налагат се върху раната листа от билката "меча стъпка", намазани с мед. Стои 2 дни. Сваля се, грее се на слънце и отново се налага с билката до затваряне на раната".

"Лекуване на очни възпаления. Пролетно време се събира сок от лозите, които "плачат". Препарва се през него сребърна паричка и той дълго време се запазва. По три пъти на ден се капват по няколко капки от "светения лозов сок" във възпаленото око, а вечер се капва и кърма от родилка".

Самият сборник-лечебник на Михал Гачев представлява голяма тетрадка. До днес са се запазили 240 листа от нея, като информацията в тях е добре проучена [12].

Запазени са данни за имената и дейността на множество народни лечители. Всеки от тях е имал някаква предпочитана група заболявания. Специфика има и в дейността на народните лечители от различните региони на България. Ето няколко примера от Сопотския край. Първата информация за изявен народен лечител датира от 40-те години на XIX век, когато като добър народен лечител се изявява Минчо Чешмеджиев Кючукът. С полученото от него лекарство от звъника (или жълт кантарион) той успешно лекувал рани, натъртвания, стомашни и други вътрешни болести. С лекарство от бича жлъчка лекувал болни бъбреци, черен дроб, стомах. Приготвял и лекарство от роза. Познавал някои от лечебните свойства на розовата вода. С розова вода лекувал болни очи (чрез промиване) и болни от стомах и туберкулоза [3]. Около себе си Минчо Кючукът създал нещо като лечителска школа. Имал добри ученици, а по-късно, след Освобождението – и последователи [4].

Преди и след Освобождението известен като народен лечител от Сопот е възпитаникът на сопотския манастир "Св. Спас" йеромонах хаджи Евтимий. Наред с пряката си духовна и стопанска дейност той се занимавал и с лечителство.

Лекувал с билки. Умеел да превързва и лекува рани и да прави сравнително сложни операции, за което имал специално изработени хирургични инструменти. Тежко болните настанявал в манастира [5]. При условията на робство той превърнал манастира в истинска народна болница. До Освобождението в Сопот работил и бил известен като народен лечител Тодор Кошлуков-Спицеринът. Той лекувал болести с приготвено от него лекарство от лудо биле (беладона).

През 60-те години на XIX век, следвайки примера на Минчо Кючука и на други свои съграждани, с билкарство и балсамаджийство започнал да се занимава младият Спас Иванов "Икимчето". Към 1870 г. избраната от него професия го отвежда в Пловдив – в аптеката на известния д-р Рашко Петров. От Пловдив Спас Икимчето се преместил в Перущица като аптекар и фелдшер на селото. За перущенци той станал истински народен лекар [5, 7].

Преди и след Освобождението с лечителство в Сопот се занимавал Рачо Иванов – бащата на широко известния по-късно народен лечител Иван Раев. Той лекувал т.нар. "биволска болест" – местното наименование на сънната болест [4]. През този период народна лечителка в града е монахинята от манастира "Въведение Богородично" Ирина, прочута с лекуването на болно гърло. В работата ѝ нямало нещастен случай, поради което била смятана от населението за безспорен "специалист". Обикновено като лекарство използвала смес от "индиго, алумек, гюверджиле и въглен от осеново дърво" [11].

През XIX в. Сопот преживява три опустошителни чумни епидемии. В борбата с тях основна роля имат народните лечители. Против чумата те използвали на първо място чесън и пелин, понякога други билки [12].

Традицията в областта на народната медицина в Сопот от предосвобожденската епоха е продължена и развита и след Освобождението. Повидни представители до края на XIX в. и през първите десетилетия на XX в. са:

Никола Пенчев – събира и продава билки: чубрица, звъника, здравец и други. Приготвя и продава чубриково и здравецово масло. Лечителството се превърнало в негова основна дейност. Лекувал болен стомах, главоболие, жълтеница, ревматизъм, болни зъби и други болести. За Никола Пенчев се говори, че познавал лечебните свойства на "повече от триста билки". Имал немалко ученици и последователи [11].

Ганю Бабунов – прави лекарство от млечка (еуфорбия), което използва за лечение на нерви. Употребява жълт и червен кантарион и синя тинтява при болен стомах, болни бъбреци и други заболявания. От пчелен восък и пчелен мед прави мехлем за лекуване на изгаряния [12].

Петър Цочев – умеел да приготвя масло от чубрица и здравец. Апаратурата и технологията, които използват за извличането на етеричното масло от билките, са почти същите, които се използват и при розоваренето. Чубрицата и чубриковото масло той използва против болки в стомаха, при болна жлъчка, болни бъбреци и против главоболие, а здравецът и здравецовото масло – за засилване на организма, при болно сърце, болен черен дроб, пак при болни бъбреци и при туберкулозно болни. Лекувал и вадел зъби. Наричали го "Петър Доктора" и "Петър Маслара" [11].

Минчо Генков – той имал специално разрешение от Министерството на народното здраве да събира и продава билки и да лекува. Особено предпочитани и събирани от него билки са валерианата, волският език, синята тинтява, мащерката, игликата. Той се стреми да се опира на знанията за билколечението. За ръководство му служи книгата на немския лекар Карл Канш "Фитотерапия" [4].

От средата на народните лечители от Сопот се изявил най-ярко *Иван Раев* (1876-1938). Поради ограниченния обем на обзора не включваме данни за неговата дейност, тъй като информацията за нея има в изобилие в българската научна литература [4, 5, 8].

Някои народни лечители, за да са по-убедителни пред болните по отношение на диагностичните си възможности, дават материален израз на причините на болестите. Извършвайки преглед, обикновено на очи, уши или зъби, те "изсмукват" от болния орган с тръбичка или масурче червейчета и други малки обекти. На болния се показва "причината" за болестта и му се внушава, че тя е премахната. В този случай диагнозата се свързва пряко с причината на болестта, въпреки че самата причина е мнима. Тази форма на лечение е много стара и се среща и при други народи по света.

Диагностичните възможности на народните лечители са доста ограничени и в редица случаи спъват развитието на терапията. Прогнозирането в българската народна медицина в много случаи се изгражда върху събитие извън болния. Неговият избор е почти случаен, но по вероятност за развитие в лошо или добро направление, съпада с ве-

роятностите за изхода на болестния процес. Прогнозата често се свързва и с различни предназначения. По отношение на народната хигиена, въпреки и на сравнително ниско ниво в сравнение със съвременните критерии за оценка, трябва да се изтъкне, че са утвърдени редица хигиенни норми. Регионалните различия в народните лечебни практики са обусловени от историческата съдба на местното население и от спецификата на географската среда. Етнорегионалното своеобразие се изразява предимно в сферата на тяхното детайлиране. В основата си те запазват своята същност.

От епохата на нашето Възраждане са съхранени не малко лекарственици (лечебници), от които се вижда, че българският народ си има своя фармакопея, съгласно която той приготвя, съхранява и прилага различните лечебни средства. Повечето от прилаганите лечебни средства са от растителен произход. Дамаскините се появяват през XVI в. като авторизиран превод от гръцки. Първоначално те имат религиозно-поучителен характер, но през XVIII в. в тях се появяват елементи от народната медицина, отнасящи се до лечебните свойства на билките, начините на тяхната употреба и други. В продължение на десетилетия в сборници с народни умотворения е събран огромен фактологически материал. В тях е съхранен опитът и мъдростта на поколенията, натрупан от древността до наши дни, който привлича много изследователи.

Сериозното изучаване на българската народна медицина започва през XIX в. Украинският учен Юрий И. Венелин през 1825 г. дава указания в писмо до бележития българин Васил Априлов какви материали да се събират за написване на "Българска етнография". Между другите изисквания той обръща внимание и на събирането на данни за народната медицина. През 1859 г. Георги С. Раковски публикува указание за събиране на етнографски материали, в които също се поставя въпросът за събиране на материали по на-

родна медицина [5, 12]. В тази насока съдействат български учени, между които И. Д. Шишманов, Й. Захариев, Цани Гинчев и др. Трябва да се подчертае, че в през XIX и отчасти XX в. тези изследвания са предимно в рамките на етнографските проучвания [7].

С напредъка на медицинската наука и с осигуряването на квалифицирана медицинска помощ за населението, народната медицина в България губи своята предишна мащабност и значение. Тя обаче съдържа много ценни знания, към които науката обръща поглед. През последните десетилетия наблюдаваме истински ренесанс на традиционните медицински практики – както извън граница, така и в България.

Библиография

1. Бичев, Д. и В. Давидова. Здравно дело в Силистренски окръг., С., 1966 г.
2. Големанов, Хр. Възрожденска медицинска книжнина. С., 1964.
3. Гочева, С. Тракийски елементи в гръцката митология. – Тракия, 1978, № 3.
4. Даскалов, Д. Исторически справки за Българското лечение на Паркинсоновия синдром и съвременното развитие на антипаркинсоновата терапия. – В: "Иван Раев", С., 1972.
5. Димитров, Б. 12 мита в българската история, С., Ком, 2005.
6. Кепов, Ив. Въстанието в Перущица 1876, С., 1931 г.
7. Маринов, В. Етнография и народна медицина. – Асклепий, 1970, № 1.
8. Петров, Ц. Животът и делото на народния лечител Иван Раев, Сопот, 1978.
9. Стефанов, В. Българската медицина през Възраждането. С. Мед. и физк., 1980 г.
10. Фратев, Д., Спомени и сведения за миналото на Сопот – архив на Сопот.
11. XXVI Международен конгрес по история на медицината, Пловдив, 20-25.08.1978 г. Материали, том I, стр. 23-25.
12. XXVI Международен конгрес по история на медицината, Пловдив, 20-25.08.1978 г. Материали, том III, стр.30-32 и стр. 34-36.

Постъпила – 06.03.2008 г.

✉ Адрес за кореспонденция:

Д-р Емил Милев
Катедра по предклинична и клинична фармакология
Факултет по дентална медицина
Медицински университет – Варна
ул. „Марин Дринов“ № 55
9002 Варна
e-mail: e_milev_pharm@yahoo.com

✉ Address for correspondence:

Emil Milev, MD
Department of Preclinical and Clinical Pharmacology
Dental Faculty
Medical University – Varna
55, Marin Drinov Str.
9002 Varna, Bulgaria
e-mail: e_milev_pharm@yahoo.com